

İlyyâ Ebû Mâdî'nin el-Ustûratu'l-Ezeliyye Şiirindeki Örtük Göstergelerin Alımlama Estetiği Kuramı Çerçevesinde Okunması

Öz: Yazar ve metin merkezli edebiyat kuramlarının okuru ihmal ettiğini düşünen bir kısım edebiyat kuramcıları, postmodern söylemin çoğulcu yaklaşımının etkisiyle dikkatlerini okura çevirmiştir. Okur merkezli bu kurama göre bir metnin anlamı büyük oranda okuyucunun ne anladığında saklıdır. Bu kurama göre edebi bir metinde anlamsal boşluklar ve bilinmezlikler vardır. Her bir okura düşen metindeki bu örtülü anlamları kendine ait zihinsel ve duygusal arka planı ile tamamlamaktır. Bu yönüyle okur, metni tüketirken aynı zamanda bir anlam üretimi de sunar. Literatüre alımlama estetiği olarak giren bu kavram bilhassa okuru anlamın merkezine koymaktadır. Yorumda aşırı bir özneliliğin önünü açmakla tenkit edilen bu yöntem son yıllarda oldukça kabul görmüştür. Bu çalışmanın amacı, alımlama estetiği kuramının Arap Meher Edebiyatının önde gelen şairlerinden İlyyâ Ebû Mâdî'nin el-Ustûratu'l-Ezeliyye kasidesine bir uygulamasını yapmaktır. Görebildiğimiz kadarıyla şairin şiirleri bu kuram çerçevesinde daha önce incelenmemiştir. Dolayısıyla bu çalışma özgünlüğü itibarıyla önem arz etmektedir. Çalışmanın ulaştığı bulgulara göre şair, her bir okuyucusunun kendine mahsus iç deneyimlerinin olduğunu bilincindedir ve bu yüzden her birinin kendi içsel dünyasında öznel imgeler uyandırmak ister. Başvurduğu teşbihlerle net olmayan bulanık ve çekinik ilişkilerle muhatabını anlam üretiminin içine dâhil etmeye çalışır.

Adnan
ARSLAN*

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belagati, Arap Şiiri, İlyyâ Ebû Mâdî, el-Ustûratu'l-Ezeliyye, Alımlama Estetiği.

Reading the Implicit Signs in İlyyâ Abû Mâdî's Poem of al-Ustûra al-Ezeliyye According to Reception Aesthetic Theory

Abstract: Some literary theorists, who think that writer and text-centered literary theories neglect the reader, have turned their attention to the reader with the effect of postmodernism's pluralistic approach. According to this reader-centered theory, the meaning of a text is largely hidden in what the reader understands. According to this theory, there are semantic gaps and ambiguities in a literary text. Each reader fills these implicit meanings in the text with his own mental and emotional background. In this respect, the reader also offers a production of meaning while consuming the text. This concept, which entered the literature as aesthetics of reception, puts the reader at the center of the meaning. This theory, which has been criticized for paving the way for an excessive subjectivity in interpretation, has gained widespread acceptance in recent years. In this study, an application of the theory of reception aesthetics to the al-Ustûra al-Ezeliyye eulogy of İlyyâ Abû Mâdî, one of the leading poets of Arabic Mahcer Literature, will be made. In this narrative poem of the poet, the complaints of young, old, beautiful and ugly women, poor, rich, weak-minded and genius people are listened to. Each of them is not satisfied with the situation they are in, and they all have their own grievances. The poet tries to give some implicit messages through their complaints.

Keywords: Arabic Language and Rhetoric, Arabic Poetry, İlyyâ Abû Mâdî, al-Ustûra al-Ezeliyye, Aesthetics of Reception.

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Arap Dili ve Belagati Anabilim Dalı, Bilecik, Türkiye. E-Posta: adnan.arslan@bilecik.edu.tr ORCID ID: orcid.org/0000-0002-3989-6612

Giriş

Bir edebiyat eserinin yazarının kim olduğu, anlam katmanlarını tespit edebilmek için önem arz eder. Yapıt mademki, sahibinin zihnî ve hissî derinliklerinden sızarak yüzeyle ulaşır, o halde eserdeki anlam, gün yüzüne çıkıncaya kadar mutlaka yazarından bir şeylere dokunarak gelir. Kurguya dayalı bir romana bu eser, karakterlerinde hele ki başkarakterinin davranış ve sözlerinde kurgu sahibinin arzuları, hayal kırıklıkları ve korkularından bir şeyler mecburen tereşşuh eder. Zira kurgu, yazarının hayal atölyesinde işlenmiş, fikir tezgâhında dokunmuş ve onun duygu iplikleriyle örülmüştür. Şirse bu yapıt, mana yine şairinin düşüncelerinin mahzeninde ve duygularının membaında aranır. Arapların da dediği gibi; المعنى في بطن الشاعر *Anlam şairin karınıdadır*. Bu yüzden eserdeki anlam derinliklerine ulaşabilmenin yolunun yazarının niyetinde (*intentio auctoris*) derinleşmeye bağlı olduğu düşüncesi¹ asırlar boyu kabul görmüştür. Bu yaklaşıma göre; “eserin gerçek anlamı yazarın kafasında düşündüğü, tasarladığı, dile getirmek istediği anlamdır. Onun için yazarın kafasına ve ruhuna sızabilir ve eseri meydana getiren duyguları, fikirleri keşfedebilirsek, eserin gerçek anlamını kavrar, yorumlar ve yazarın yapmak istediğini yapıp yapamadığına bakarak eserin başarı derecesini ölçebiliriz.”² Müellif eksenli akademik çalışmaların giriş yahut birinci bölümlerinde biyografik verilerden önce döneme ait ilmi ve siyasi hayata dair bilgiler vermek bu yaklaşımın bir gereği olarak elzem görülmüştür.

Edebi bir metin ancak bir dilin kendi kuralları içerisinde vücuda gelebilir. Gramer kuralları bir dilin adeta bilinçaltındaki yapısını teşkil eder. Kurallar görünmez, dokunulamaz fakat söz, söylenilmeden önce bir hâkim gibi, kalemden akacak mürekkebe hükmeder. Ya da bir müfettiştir; ağızdan dökülecek kelimeleri teftiş eder. Türkçe ise örneğin; derin bir mantık, ismi sıfattan önce getirme teşebbüsüne şiddetle mukavemet gösterir. Arapça ise; oldukça güçlü bir sistem, faili merfû', mef'ûlü mansûb, muzâfun ileyhi de mecrûr yapar. İngilizce, Çince, Farsça vb. her dilin genetik kodları kabilinden değişmez, değişmez yaratılış yasaları vardır. O halde şöyle bir soru akla gelir: Herhangi bir metnin, yazarının duygu ve düşüncelerinden bağımsız kendi içerisinde sözdizimsel bir yapısı varsa anlamı metnin bu derin yapısında aramak neden mümkün olmasın? 20. yüzyılın ikinci yarısında rağbet gören bu *yapısalcı* yaklaşım, metnin incelenmesinde derin dilsel yapıyı esas olarak bu soruya olumlu cevap verir. Yapısalcılığın ortaya çıkış serüvenini İsmet Emre şöyle özetlemiştir: “Modern düşünce nasıl insana dikkat kesilip onun yaratıcısını gölgeleştirmiş, ikincil değere düşürmüşse yapısal yöntem de yapıyı

¹ Hilmi Yavuz, *Okuma Biçimleri* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2018), 8.

² Berna Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (İstanbul: Cem Yayınları, 1988), 118.

oluşturan sanatçıyı devreden çıkararak dikkatini yapının kendisine vermiştir.”³ Yapıya odaklanan bu kuramla birlikte asırlar boyu sahibinin biyografisi ve fikriyat ve hissiyatında aranan anlam, artık müstakil olarak metnin kendi içyapısında aranır olmuştur.⁴ Dildeki bu anlayış, varlıktaki her oluşu bir sebep-sonuç döngüsüne ram eden pozitivist dil ve edebiyat alanındaki araştırmaların izdüşümü olarak kabul edilmiştir.

Temelleri ne kadar köklü ve delilleri ne denli güçlü olursa olsun beşeri her türlü algı ve anlayışın da tabii bir ömrü olduğu gibi pozitivism de sorgulanmış ve genel kurallar çözülme sürecine girmiştir.⁵ 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kural ve kurumlara bir nevi başkaldırı, öznelci akımlar içerisinde yeşermeye başlamıştır. Siyasi anlamda demokrasi kültürü, edebiyat ve sanatta da makes bulmuş, *postmodern söylemin* anahtar kavramları olan çoğulculuk ve belirsizlik, kuralcılık ve durağanlığın yerini almaya başlamıştır.⁶ Kesin olandan hoşlanmayan, bir dayatmasından haz almayan ve tek sesten nefret eden bir anlayış, edebiyatta yazar ve metin tahakkümünden sıyrılmak istemiştir. Nitekim postmodernist söyleme göre; “edebi metnin özünü çoğulculuk teşkil etmeli ve sanat eseri çok katmanlı bir yapı arz etmelidir.”⁷ Bu yeni yaklaşım, anlamı keşfetmek için yazarın düşünsel ve duyuşal dünyasına mahkûm olmayı yahut metnin derin dilsel yapısında basmakalıp ve soğuk çıkarımlara mecbur kalmayı okuru ihmal olarak görmüştür. Arapların, “mana şairin karnındadır” fehvasına karşın “anlam ne yazarda ne de metindedir; anlam okurun anladığındadır” diyerek okura hakikaten bambaşka bir liyakat yükleyen bu okur merkezli kuram, kısaca *alımlama estetiği/ Rezeptionsästhetik* olarak takdim edilmiştir.

Alımlama estetiği 1960'lı yıllarda,⁸ Batı Almanya'da bir grup akademisyenin birbirine bağlı, kolektif ve bilinçli bir şekilde hareket ederek geliştirdikleri bir edebiyat eleştiri yöntemidir.⁹ İlk yıllarda pek tanınmayan yöntem birkaç on

---

³ İsmet Emre, “Yapısalcı Edebiyat Teorisi”, *Türk Dili* 68/801 (Eylül 2018), 61.

⁴ Arif Keskin, “Edebiyat Eleştirisinde Yapısalcı Kuramın Gelişimi”, *Edebi Eleştiri Dergisi Eleştiri Kuramları Özel Sayısı 3/3* (Aralık 2019), 285.

⁵ Konu hakkında bilgi için bk. Tuğşat Güzeloğlu, “Eleştirel Teori ve Pozitivism Eleştirisi”, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/1 (2021), 95-102.

⁶ Tolga Kavalcı, “Üç Önemli Kuramcı Üzerinden Alımlama Estetiğinin İncelenmesi ve Bir Uygulama”, *Söylem Filoloji Dergisi* 2/3 (2017), 55-57.

⁷ Mustafa Karabulut, İbrahim Biricik, “Postmodern Edebiyatın “Ne”liği”, *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi, Gelenek ve Postmodernizm Özel Sayısı 3* (2017), 39.

⁸ Joe Culpepper, “Births, Deaths and Reincarnations of Reception Theory”, *mei* (2011), 95.

⁹ Sedef Kendir, *Türk Edebiyatında Alımlama Estetiği Ve Akşit Göktürk'ün İnceleme Ve Deneme Yazıları* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 6

yıl içerisinde son derece popüler hale gelmiştir.¹⁰ Kuramı ortaya atan kuramcılarının tamamı tabii olarak aynı şeyleri söylemezler¹¹ hatta yöntem, Amerikalı edebiyat kuramcıları tarafından epey bir değişikliği de uğramıştır¹² fakat okura yükledikleri görevin çerçevesi genel olarak benzerlik arz eder. Edebiyat eleştirisi alanında epey önemli bir katkı sunmuş olan bu kuramcılara göre anlam, okurun anlama eylemi ile ortaya çıkan bir süreçtir. Onlara göre “metin, bir nesne değil yazar ile okur arasında yaşanan bir olaydır. Dolayısıyla metnin böyle bir yapıda olması ona farklı okurlar tarafından her ele alınışında tekrar üretilen bir özellik katar.”¹³ Moran’ın özetlediği şekliyle; “bir edebiyat yapıtının anlamı metnin içinde hazır bir şekilde bulunmaz, metindeki bazı ipuçlarına göre okur tarafından okuma süresinde yavaş yavaş kurulur.”¹⁴ Bu kurama göre okuru olmayan bir kurgunun ve dinleyiciye kavuşmamış bir beytin anlamı olamaz. Metnin okuyucuyla yakınlaşıp buldukları yerde edebiyat yapıtı ortaya çıkar ve okur ile estetik değer tebarüz eder.¹⁵ Okuru, anlamın bir tüketicisi olarak gören geleneksel kabulün aksine artık ona (okura) anlam üreten bir dinamik olarak bakma eğilimi güç kazanmıştır. Bu ve bu minvaldeki yaklaşımlara göre yapıt, sonlu içine konulmuş bir sonsuzluktur. Her bir okuma belirli bir biçim içine sıkıştırılmış bir sonsuzluğun açılımını ifade eder. Bu, yapıtın sayısız görünümüne karşılık yorumcunun da sayısız bakış açısı anlamına gelir. Devingen bir yapıt haline gelmiş eserde yazar ile okur arasında yeni tip ilişkiler ortaya çıkar.¹⁶ Kimyada farklı maddelerin birbirleri ile tepkimeye girerek yeni maddeler ortaya çıkması gibi, edebi bir metin de farklı okuyucularla reaksiyona girerek bambaşka anlam ufukları ortaya çıkarır. Dilsel yetkinlikleri, kültürel arka planları ve en önemlisi de beklentileri ölçüsünde okur, bir metinle hemhal olur ve her okuyuşta o metinden yeni yeni çıkarsamalarda bulunur. Umberto Eco’nun da işaret ettiği gibi gerçek okur, “bir metnin gizinin, metnin boşluğu olduğunu anlayan okurdur.”¹⁷ Kuramın

---

¹⁰ Robert C. Hollub, *Reception Theory* (Abington: Routledge, 2003), 6.

¹¹ Okur merkezli kuramın ortaya çıkış ve gelişmesinde öncü isimlerden olan Wolfgang Iser ve Hans-Robert Jauss arasındaki algı farklılıkları hakkında bk. Yanling Shi, “Review of Wolfgang Iser and His Reception Theory”, *Academy Publisher* 3/6 (2013), 982-986.

¹² Bilgi için bk. Robert C. Holub, “American Confrontations with Reception Theory”, *Monatshefte* 81/2 (1989), 213-225.

¹³ Sait Tüzel, “Alımlama Estetiği Kuramı Doğrultusunda Okurun Beklenti Ufkunun Tespit Edilmesi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/21 (2013), 103.

¹⁴ Moran, *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, 205.

¹⁵ Berna Köseoğlu, Metin Toprak, “Modern Kuramların Postmodern Yansımaları: Okur Odaklı Edebiyat Kuramlarında Okurun Konumlandırılması”, *Diyalog* 1 (2017), 53.

¹⁶ Umberto Eco, *Açık Yapıt*, çev. Yakup Şahan (İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 1992), 33-34.

¹⁷ Umberto Eco, *Yorum ve Aşırı Yorum*, çev. Kemal Atakay (İstanbul: Can Yayınları, 2003), 50.

fikir önderlerinden olan Iser'e göre yazar, bu boşlukları kasıtlı olarak metinde bırakmıştır.¹⁸ Bunu sezdikten sonra okurun rolü, yazarın kendisi tarafından tamamlanmak üzere boş bırakılan yerlerini doldurmasıdır.¹⁹ Böylece anlam denilen şey, modüler bir yapıya kavuşmuştur artık. Yazarın kayıtlarından özgürlüğünü elde etmiş, metnin derin kurallarından sıyrılmış ve en önemlisi de her bir okurun rengiyle renklenebilmiş gayet esnek ve müsamahalı bir hal kazanan anlam, okurun önünde her gün yeniden keşfedilmeyi bekler. Farklı mizaçlarda, başka beklentilerde olan okur kitlesine metin, böylece çok yönlü hitap edebilme becerisini elde eder. Bu yaklaşımla metin de tekdüzelikten kurtulur. Anlam denilen şey Amerikalı edebiyat teorisyeni Stanley Fish'in ifadesiyle; "meaning as an event" bir eyleme dönüşür.²⁰ Bu eyleme göre okumak, "kilitli ve karanlık bir odanın anahtarlarını bulmak ve ardından aydınlatmaktır."²¹ Bu bakış açısıyla artık edebiyat olgusal değil algısal bir yapı halini alır.²² Postmodernist edebiyatta olduğu gibi okuma bir anlam bulma çabasından çok aynaya bakma eylemine benzer.²³ Yapıtı okurun katkısını Eco şöyle özetler: "Her sanat yapıtı açıkça ya da örtülü olarak, bir zorunluluk poetikasının ürünü de olsa, olası okumaların gücül olarak sonsuz bir dizisine açıktır: Bu okumaların her biri yeni bir bakış açısına, bir beğeniye, kişisel bir "çalış" tarzına göre yapıtı yeniden yaşatır."²⁴

Sosyal bilimlerdeki hemen tüm kuramlarda olduğu gibi alımlama estetiği kuramı da geçmişi olmayan bir anda ortaya çıkmış bir yöntem değildir. Pozitivizm karşısında ona bir tepki olarak ortaya atılan öznelci yaklaşımlardan köklerini alan bu kuramın klasik Arap edebiyat tarihinde de varlığından söz edilmektedir.²⁵ Yine her yöntemde olduğu gibi alımlama kuramı da eleştirilmiştir. Bu eleştiriler tahmin edildiği gibi metin ve yazar aleyhine okura bu denli önem verilmesinin anlamı aşırı derecede indî mülahazalara kurban edebileceği noktasında yoğunlaşır.²⁶ Her şeyin, özellikle de ilmi müşterekler

---

¹⁸ Chhabi Seth, "Dimensions Of Reader-Text Relationship: A Study Of Wolfgang Iser's Reception Theory", *International Journal of Creative Research Thoughts* (IJCRT) 8/5 (2020), 2724.

¹⁹ Eco, *Açık Yapıt*, 31.

²⁰ Todd F. Davis, Kenneth Womack, *Formalist Criticism and Reader-Response Theory* (Hampshire: Palgrave, 2002), 82.

²¹ Adem Gürbüz, "Alımlama Estetiği", *Eleştiri Kuramları ve Metin Tahlilleri*, ed. Ulaş Bingöl, Enser Yılmaz, (İstanbul: DBY Yayınları, 2021), 154.

²² Serhat Ulağlı, *"Öteki"nin Bilimine Giriş İmgebilim* (Ankara: Motto Yayınları, 2018), 127.

²³ Şaban Sağlık, *Hikâye/Anlatı/Yorum* (Ankara: Hece Yayınları, 2014), 164.

²⁴ Eco, *Açık Yapıt*, 32.

²⁵ Şerif Merzûk, "Nazayiyyetu't-telakkî ve utrûhâtuhû", *Mecelletu'n-Nass* 1/7 (2021). 198

²⁶ Bu eleştiriler için bk. Rosmarin Heidenreich, "La problématique du lecteur et de la réception", *Cahiers de recherche sociologique* 12 (1989), 77-89.

gerekli olan karmaşık problemlerin salt okur keyfiliği ile çözülemeyeceği aşikârdır.²⁷ Aynı zamanda Arrojo'nun dikkat çektiği gibi “yazar eleştirilebiliyorsa okur da bu eleştiriden nasibini almalıdır.”²⁸

Burada şu bilhassa büyük bir önem arz eder ki anlamsal zenginliğin hâsıl olabilmesi için metin yazarına düşen büyük bir sorumluluk vardır. Yazar, tek tip okur beklentisi tahakkümünden vazgeçmelidir. Okurun ne anlaması gerektiğini tayin etmeye çalışmamalı, en azından kelimelerini seçerken, üslubunu belirlerken okurunun sezgi dünyasında serbestçe cevalan edebilmesine müsaade etmelidir. Esere müşteri olan okuru, belirli birtakım inançları satın almaya zorlamamalıdır. Ürünü albenili bir sanatla yalnızca teşhir etmeli, müşterisinin anlamı nerede ve nasıl kullanacağına karışmamalıdır. Yazar sahnedeki sessizce çekilmeli, okuruna güvenmeli ve seçtiği kelimeleri de toprağa düşen bir yağmur katresi gibi olmalıdır.²⁹ Su birdir fakat o su; gül goncasında taç, menekşede renk, incir meyvesinde de tada dönüşür.

Bu çalışmada işbu alımlama estetiği çerçevesinde İliyyâ Ebû Mâdî'nin bir kasidesi incelenecektir.

el-Ustûratu'l-Ezeliyye

Yaşama şevkiyle dolup taşan Ebû Mâdî'nin hayatı boyunca en büyük hasımları ümitsizlik ve karamsarlık olmuştur. Pek çok kasidesinde hayata olumlu bakmayı ilke edinen şairin bu iki hasma karşı verdiği mücadele görünür. Sadece Arapları, gençleri yahut kendi çağının insanlarını değil, tüm insanlığa tüm zamanlarda kuşatıcı bir mesaj vermek ister. Hayatı gussedâr eden sızlanmalardan, dertleri iki kat eden şikâyetlerden nefret eder. Her fırsatta ümit dolu gençleri kucaklar, karamsar tiplere de hep yüzünü ekşitir. Geleceğin tasasıyla gününü berbat geçiren kişilere acır, onlara teselli vermek ister. Şiirlerinden görüldüğü kadarıyla onun en hoşlanmadığı şey şikâyetidir.

---

²⁷ Peter V. Zima, *Modern Edebiyat Teorilerinin Felsefesi*, çev. Mustafa Özsarı (Ankara: Hece Yayınları, 2015), 126.

²⁸ Sevcan Yılmaz Kutlay, “Beyaz Adam’ın Yazar Söyleminin “Doğumu” ve “Ölümü”nün Politikası ve Çeviribilimdeki İzdüşümleri, *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 5 (2019), 362.

²⁹ Alımlama estetiği hakkında ülkemiz üniversitelerinde epey bir çalışma yapılmıştır. Girişte bu çalışmalardan yararlandık ve atıfta bulunduk. Bunun dışında şu çalışmalar da alan araştırmacılarına yardımcı olacaktır: Yılmaz Özbek, *Postmodernizm ve Alımlama Estetiği* (İstanbul: Çizgi Kitapevi, 2015); Seda Alabulut, *Alımlama Estetiği* (Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017); Banu Başkaya Alımlama Estetiği Açısından Keşif, Haz Ve Sağaltım İlişkisi (İstanbul: Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022); Fatih Arslan, “Metni Bireyselleştirme Ölçütünde “Alımlama Estetiği” Algısı”, *e-Journal of New World Sciences Academy* 5/4 (2010), 646-651.

Araştırma konumuzu teşkil eden bu kasidede Ebû Mâdî'yi şikâyetçi insanoğluna karşı kaşlarını çatmış fakat elinden de tutmak isterken görürüz.

Kaside toplam 138 beyit ve 10 bölümden oluşur. Her bir bölümde kafiye değişmektedir. Bölümler ve beyit sayıları ise şöyledir:

- 1) Giriş: 18
- 2) Genç: 19
- 3) Yaşlı: 16
- 4) Güzel Kadın: 14
- 5) Çirkin Kadın: 11
- 6) Yoksul: 9
- 7) Zengin: 23
- 8) Kıt Akıllı: 10
- 9) Zeki: 12
- 10) Hatime: 6

Şairin diğer şiirlerine nispeten uzun kabul edilebilecek bu kasidesinde, giriş ve hatime dışındaki sekiz bölüm toplumun sekiz kısmını teşkil etmektedir. Her birinin kendilerine göre şikâyetleri vardır. Her birisi yeniden dünyaya gelmek istediklerini, hayatlarından memnun olmadıklarını dile getirir. Şairin kaside boyunca kullandığı kelimelerin bilhassa bir kısmı pek çok anlama muhtemeldir.

1. Kısır/عاقِر

Kaside, girişte kulların şikâyetlerini kısaca özetledikten sonra yaratıcının kendilerine şöyle seslendiğini söyler:

مَا بِالْكُمِ صَرَخَاتِكُمْ عَلَيَّ   فَقَالَ رَبُّ الْعَرْشِ مَا خَطْبُكُمْ
أَمْ غَارَتِ الْأَنْجُمُ فِي هَاوِيَه   هَلْ أَصْبَحْتَ أَرْضَكُمْ عَاقِرًا

Arşın Rabbi onlara şöyle dedi: Ne oluyor size ki böyle bağırp duruyorsunuz?

Yeryüzü kısır mı oldu yoksa yıldızlar uçuruma mı battı?³⁰

---

³⁰ Ebû Mâdî, İliyyâ. *el-A'mâlu'ş-Şi'riyyeti'l-Kâmile* (Kuveyt: Muessesetu Câizeti Abdilazîz, 2008), 831-842. Bu çalışmada başvurulacak kaside bu sayfalar arasındadır. Her bir pasaj için ayrıca dipnot verilmeye gerek duyulmamıştır.

Kadının doğurganlık bakımından kısır, toprağın ise mecazen verimlilik açısından kıraç olduğu anlamlarına gelen عَقْرٌ fiilinin³¹ ism-i faili olan عَاقِرٌ, bu beyitte yeryüzü için kullanılmıştır. Buldukları halden şikâyetçi olan insanoğluna rabbani bir tekdiri ifade eden bu istifhamda, yeryüzüne isnat edilen عَقْرٌ lafzının anlamca zengin bir çağrışıma sahip olduğu söylenebilir. Kasidenin tanıtımında değindiğimiz gibi şikâyet eden tipler, gencinden yaşlısına, fakirinden zenginine buldukları hali beğenmeyen ve o halden başka bir halin kapısını çalmayan kişilerdir. Şair, عَقْرٌ tabiriyle şikâyetçi ve memnuniyetsiz tiplerin ortak bir yönüne işaret eder. Bunlar yeryüzüne kısır bir kadın yahut çorak bir toprak gibi davranırlar. Şöyle ki; çoğu kişi için evliliğin kemal ve güzelliği çocuklarla tamamlanır. Karı koca evlendikten bir süre sonra kucaklarında çocuklarının sıcaklık ve yumuşaklığını hissetmek ister. Aynı şekilde tarım niyetiyle toprak satın almış kişinin arazisinden beklediği, toprağın yemyeşil bir tarlaya dönüşmesi ve hasat zamanı da bol bol mahsulat elde etmesidir. Evlenmiş fakat çocuğu olmamış, tarla almış lakin eli boş kalmış kişinin üzülmeye anlaşılar. Ancak şairin bu kasidede sözlerine yer verdiği sekiz taifenin şikâyet hakları yoktur. Zira onlar oldukça doğurgan, verimli ve bereketli yeryüzünde yaşamalarına rağmen dünyanın onlara sunduğu fırsatları hiç değerlendirmezler. Yüzlerine bir kapı kapandığı zaman yeryüzü kadar geniş başka kapılara gitmezler. Yüzlerine çarpılan kapının önünde ağlayıp durmaktan başka bir şey yapmazlar. Kucaklarına nice mütebessim çocuklar, bol ve gür mahsuller bırakan yeryüzünü kısırlıkla itham ederler. Beyit *istifham-ı inkârî* denilen soru üslubuyla bu tür şikâyetçileri en başta kınamıştır.

İkinci mısradaki işaret edilen yıldızların bir uçuruma yahut cehenneme çekilmesi ise ilk mısradaki bahsedilen yeryüzünün kısır olmasından daha yaygın imgelemlerle bir anlatıma sahiptir. غار fiili Arapçada herhangi bir göl yahut kuyu suyunun yere batarak çekilmesi anlamına gelir. Mülk suresinde de bu anlamda kullanılmıştır: *“قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ”* *“Bir de şunu sor: ‘Suyunuz çekilirse size yerden kaynayan suyu kim getirebilir?’*³² Suyun toprağa çekilip kaybolması gibi yıldızların da karanlığa gömülüp görünmez olması anlamında kullanıldığı anlaşılan غارت الأنجم ifadesi هاوية mefulü ile birlikte kullanılmıştır. هاوية çukur, uçurum ve cehennem anlamlarına gelmektedir. Mısraın, “Yoksa yıldızlar bir çukura mı düştü; cehenneme mi girdi?” gibi çağrışımlarla karanlığı imgelemekte olduğu anlaşılmaktadır. Şair bu sözleri رب العرش diyerek yaratıcıya isnat eder. Yeryüzündeki mevcut hallerinden memnun olmayan insanoğluna en yüksek sema tabakasının üstünde, etrafı meleklerle çevrili, azamet ve saltanattan kinaye olabilecek

³¹ Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab* (Beyrut: Dâru Sâdir, 1414), 4-591.

³² Kur'ân Yolu (Erişim 25 Kasım 2022), el- Mülk 67/30.

arşın Rabbi olan Allah mealen şöyle der: “Arz kısır mı oldu yoksa yıldızlar karanlığa mı gömüldü?”

Burada kullanılan sözcüklerin sıradanlığın dışına çıkarak, “okuyucunun kavrama, sezme, algılama ve dönüştürme yetisine göre metin bağlamında yeni hayal ve anlam dünyası kurmasını”³³ sağlayacak yayılgan imgeleri tetiklediğini söyleyebiliriz. Zira yıldızların bir هابوية içine girip de çekilmesi pek çok farklı açıdan okunabilir. Gökyüzünü ışıklandıran yıldızlar, dünyadan belki de milyonlarca büyük kütleleri ile düzen içerisinde. Fezaya hükmeden bu kusursuz nizam, yeryüzü sakinlerini unutmaz. Bulunduğu halden şikâyetçi olan insanoğlu yıldızların intizamına bakarak ilahi takdire teslim olmalıdır. Korkunç kütleleri ile yıldızları mükemmel bir ahenk içerisinde ışıl ışıl gezdiren yaratıcı, yeryüzündeki küçük insanları ihmal etmez. Böyle bir ibret almak isteyen kişinin gözlerini gece vakti semaya çevirmesi yeterlidir. Yıldızlar uçuruma mı battı ki insanoğlu bu gerçeği görmez?

2. Zifiri Karanlık/ حِنْدِسْ

Şairin şikâyetlerine tercümanlık ettiği kesimlerden ilki olan genç, delikanlı ve heyecanlı oluşundan mustarıptir. Hayallerinin peşinde koşmakta ve bir seraba dönen umutlarının ardında nefes nefese kalmaktadır. Genç bu halinden memnun değildir. Allah'tan kendisini bir an evvel yaşlı ve olgun biri haline getirmesini isterken şöyle der:

وَأَزْرَعُ نُجُومَ الشَّيْبِ فِي لَمَّتِي   فَيَنْجَلِي حِنْدِسْ أَوْهَامِي

İhtiyarlığın yıldızlarını zülfüme ek ki vehimlerimin gecesi aydınlansın.

Bu beyitte gençliğin taşkınlıklarıyla boğuşan bir delikanlının oldukça masum bir temennisi vardır. Genç, bir an evvel yaşlanıp tecrübe ve hikmet sahibi olmak ister. Delikanlılığın delice akan heveslerinin önünde sürüklenip gitmektedir. Tecrübesizlik onun yolunu karartmış, evham ve kuruntuları ise hayatını حِنْدِسْ zifiri karanlığa döndürmüştür. Bir an evvel kulaklarının üstünden ihtiyarlık şafağının tulu etmesini ister; ta ki kafasındaki evhamlar dağılsın. Genç, burada kuruntularını *beliğ teşbih* yoluyla kapkaranlık bir geceye benzetir. Gençlik, kuruntular ve gece arasında bir ilişki kurar. Benzetme yönünün izah edilmediği bu teşbih üzerinden ibarenin pek çok manayı şifrelediği anlaşılmaktadır. Evham hangi açıdan geceye benzer? Bu soruya verilecek epey bir cevap vardır: Kuruntularıyla uğraşanlar gece karanlığına saplanmış kişilere benzerler; müspet düşünemez, doğru kararlar veremezler. Evhamın puslu ve sisli havasında gerçek ile hayali tefrik

³³ Gürkan Doğan, “Şiir Dili, Bağıntı ve Zayıf Sezdirimler”, *bilig* 64 (2013), 125.

edemezler. Aslında hiç korkunç olmayan şeylerden beyhude korkar, gereksiz yere telaş ve endişe ederler. Sanrıların esiri olup aklın gösterdiği doğru yolda yürüyemezler zira doğruyu göremezler vb. anlamlar ağıını حَنْدِسُ kelimesinin ördüğü söylenebilir.

3. Zelzele/زلزلة

Klasik Arap şiirinde yaşlıların neler hissettiği pek çok şairin ilgilendiği bir konu olmuştur. Genellikle olumsuz görülen ihtiyarlık, halsizlik ve tükenmişlik gibi pek çok fiziki sorunu beraberinde getirdiği için şikâyet edilmiştir. Bu kasidede de aynı şekilde yaşlılık hallerinden pek mustarip bir ihtiyarı görürüz. Gencin heves ettiği hikmet ve hayat tecrübesi ihtiyarın gözünde değersizdir. Şair, ihtiyarın iç dünyasında neler yaşadığını anlatmak için şöyle bir tasvirde bulunur:

لَمَا بِهِ مِنْ رَعَشَةٍ وَإِضْطِرَابٍ
كَأَنَّما زَلْزَلَةٌ تَحْتَهُ

Korku ve ıstıraptan dolayı sanki altında bir deprem var.

Yerkürenin bir kısmının kuvvetli bir sarsıntıyla faylarından hareket etmesi olan زلزلة/deprem, sebebiyet verdiği yıkım ve tahribattan dolayı epey ürkütücü çağrışımları olan bir kelimedir. Şair, ihtiyarın altında sanki bir deprem varmış gibi görür. Bu depremin sebebi ise aşırı korku ve ıstıraptır. İhtiyarın dünyasında yaşadığı bu kaygı ve çalkantının sebebi neler olabilir? Yaşlının dünyasında hissettiği şeylerin deprem ile benzerlik yönleri nelerdir? Ebû Mâdî bu soruların cevabını vermez. Zira bu okurun işidir. Yer altındaki sapasağlam devasa kayalar kırılınca deprem olur. Acaba insanın gençliğinde yekpare kaya gibi muhkem bildiği ömür ve sağlık çatırdamaya başladığı için mi yaşlılık depreme benzer? Yoksa insanoğlunun kalbine yaşama heyecanı veren ve dünyayı şirin gösteren sevimli dostların aniden vefatları yahut vefasızlıkları mıdır bu deprem? Bu ve benzeri daha pek çok soru sorulabilir, muhtelif açılardan cevapları verilebilir. Büyük ihtimalle şairin زلزلة kelimesinin altında bıraktığı boşlukla istediği de zaten budur.

4. Bal/شهد

Kasidenin şikâyetine yer verdiği diğer bir kesim de zenginler taifesidir. Fakirler yoksulluktan şikâyet ederken zenginler de tam aksine varlığın telaşıyla meşguldürler. Onların da kendilerine göre dertleri başlarından aşkındır. Bu bölümde okuyucunun hayal gücüne bırakıldığını söyleyebileceğimiz şöyle bir beyit vardır:

مِنَ الْجَنَاحِينَ فَلَمْ تَفَلْتِ
كَتَحْلَةٍ أَمْسَكَهَا شَهْدُهَا

Arı gibi; balı kanatlarını tutmuş, kaçamıyor.

Şair burada zengini arıya benzetir. Arı canla başla çalışır, kilometrelerce mesafeleri kat eder, bir damla bal için yüzlerce çiçekten polenleri toplayıp kovanına geri döner. Tüm ömrü çiçeklerin peşinde, bal yapma derdinde geçen arının kimi zaman da helaketi yine baldan dolaydır. Zira bazen üzerine değen bal damlacıklarından dolayı arı, kanatlarını çırpamaz. Tutkal etkisi yapan balın maddesi, bir yere yapışıp kalmasına sebep olur. Peşinde koştuğu, hayatını adadığı bal artık onun uçmasına engeldir. Şair, bu arı-zengin, bal-servet benzetmesiyle gayet zengin anlamlara kapıyı aralık bırakmıştır. Servet peşinde koşan ve mal yığan insan için biriktirdiği her şey onun ayaklarına bir prangadır, zihnine bir kelepçedir. Mevcut malını zayi olmaktan muhafaza etmek ve daha da artırmak için hırs, merak ve telaşla servetine kilitlenir. Mal tatlıdır fakat balın tatlılığı arının özgürlüğünü kısıtladığı gibi mal da sahibinin hürriyetini alıkoyar. Bahçesi vardır, gidemez; aracı vardır, binemez; yata vardır açılmaz vb. Hülâsa; parası vardır, yiyemez. İşine, malına, servetine hatta makam ve mevkiine paçasını kaptırmış kurtulamaz. Fakat şu da oldukça anlamlıdır ki bal gibi tatlı olduğu için bırakmak da istemez.

5. Müstehcen Bakışlar/ نَظَرَاتُ الْخَنَا

Ebû Mâdî'nin sesine kulak verdiği şikâyetçi kesimlerden biri de güzel kadınlardır. İffetini muhafaza etmeye çalışan kadına ayrılan bölümde yakınma sebebi, kem gözlerin haset dolu bakışları, ahlaksız erkeklerin aşağılık iftiralardır, şehvetine ram olmuş kişilerin hasis sarkıntılıklarıdır. Şair, güzel bir kadının maruz kalabileceği olumsuzlukları, önceki örneklerde olduğu gibi anlam yelpazesi geniş sözcük ve terkiplerle ifade eder. Bunlar içerisinde en çok ilgi çekici olduğunu düşündüğümüz نَظَرَاتُ الْخَنَا terkididir. Türkçeye *müstehcen bakışlar* şeklinde çevirdiğimiz bu ibarenin geçtiği beyit şöyledir:

وَيَلِي مِنَ خَائِنَةِ الْأَعْيُنِ
كَمْ تَقْتَفِينِي نَظَرَاتُ الْخَنَا

Fuhşun bakışları beni ne de çok takip ediyor

Şu hain bakışlardan vay başıma gelenler.

Bu beyitte güzel bir kadının şikâyetçi olduğu husus, her ne kadar açıkça belirtilmiş olsa da نَظَرَاتُ الْخَنَا terkidinde puslu bir müphemlik vardır. Sözlük anlamı *خَنَا* çirkin söz ve *فُحْشٌ* ahlaksızlık ve *مُستَهْجَنٌ* olan *مِنْ قَبِيحِ الْكَلَامِ*

hanâ fiili ve mastarı,³⁴ eylemden ziyade söze yöneliktir. Şair burada görme eylemine ait olan bakışları söze isnat etmiştir. Müstehcen sözlerin bakışlara sahip olması ne anlama gelir? Sözlere ait olan çirkin bakışların kadının izini takip etmesi ne demektir? Şunu rahatlıkla söylemek mümkündür ki; buradaki terkinin farklı yorumlanabilme potansiyeli epey güçlüdür. Terkip, müstehcen sözleri *istiare-i mekniyye* yoluyla bir kişiye benzettir. Bu ahlaksız kişinin bakışları sürekli kadının peşindedir. Bu istiarenden şöyle bir anlam çıkarılabilir: İffetli bir kadının arkasından ahlaksızca söylenen sözler eninde sonunda o kadının kulağına gelecektir. Kem göz ile bakıldığında bu bakışın nazar etkisi olduğu gibi çirkin sözler de hedefine ulaşacak ve hakkında konuşulan bu kadının iffetini rencide edecektir. Kadın nereye giderse gitsin bu sözler onun izini sürecektir. Diğer taraftan şu da anlaşılabilir: Kadının gıyabında sarf edilen bu ahlaksızca ifadeler söz sahiplerinin bakışlarına da yansır. Bu kişilerin cümleleri gözlerinde de okunur. Zaten hain bakışlardan bahseden beytin ikinci mısraı bu anlamı teyit etmektedir.

6. Yollar/الدروب

Kaside, mahiyetçe birbirine zıt olan olguları karşı karşıya getirmiştir. Zengin/fakir, genç-yaşlı, güzel-çirkin gibi birbirine zıt olan figürlerin her birisi de şikâyetçidir. Şair, şikâyet edenlerin haksız oldukları düşüncesini bu zıtlık üzerinden verir. İnsanoğlu öyle nazlı bir varlık ki hangi durumda olursa olsun söylenmeye hazırdır gibi bir mesajı dolaylı yoldan şairin vermek istediği anlaşılmalıdır. Bu şikâyetçilerden biri de zeki kişidir. Ebleh/kıt akıllı olanın şikâyetçi oluşu anlaşılır fakat kıvrak bir zekâyâ malik kişi de hayatından memnun değildir. Onun da kendine göre aklın getirdiği yükleri vardır. Aşağıdaki beyitte zeki kişi derdinin şöyle dile getirir:

سِرْتُ وَلَمْ تَكْثُرْ أَمَامِي الدُّرُوبُ   لَوْ أَنَّ نِي كُنْتُ بِلا فِطْنَةٍ

Eğer zekâ sahibi biri olmasaydım önümde pek çok yol olmadan yürürdüm.

Eşya ve olaylar arasında bağlantılar kurarak yeni şemalar oluşturup yeni anlamlar üretmek insan aklının mazhar olduğu bir nimettir. İnsana ihsan edilen bu nimetle, binlerce bilim dalı ve sayısız aletler ortaya çıkmıştır. İnsanlık tarihi boyunca yazılı ve sözlü kültürle aktarılan müteaddit sebep-sonuç ilişkileri hep bu akıl nimetinin tezahürü olmuştur. Şairin şikâyetine kulak verdiği zekâvet sahibi kişiye göre ise bu, tam aksine nimet olmaktan çıkmış, zihni keşmekeşin bizzat sebebi olmuştur. Zekâ sahibi olan zekâsından neden şikâyetçi olur? Şair, toplumda imrenilen kişiler olan *أريب/zeki kimselerin*

³⁴ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 14/244.

sıkıntısına, الدُّرُوب / *yollar* kelimesiyle işaret eder. Buna göre zeki olanlar, üstün bir zekânın gereği olarak eşya arasında sıradan bir zekâyâ sahip kimselerin aklına bile gelmeyecek bağlantılar kurarlar. Bu bağlantılar aynı zamanda seçenekler anlamına da gelir. Amacına ulaşmak için önüne binlerce seçenek yani الدُّرُوب / *yollar* çıkmış olan kişi için bu ne kadar bir nimettir? Herhangi bir konuda karar vererek yolunda ilerlemesi gereken insanoğlu, zekâsının gösterdiği pek çok ihtimal arasında mütereddit kalır. Hangi yol iyidir; hangisini tercih edeyim derken karar veremiyor oluşun karmaşası, zekâ nimetine gölge düşürür. Ortalama bir zekâ seviyesindeki kişi, aklına ilk beliren sade düşüncesi ile yolunda mutmain devam ederken onlarca seçenek arasında kalmış üstün zekâlî bireyin hayatı ise kimi zaman karmakarışık bir labirente döner. Şairin, şikâyetine tercümanlık ettiği üstün zekâlî kişi de hayatının dolambaçlı bir keşmekeşe dönüşmesinden mustarıptır.

7. Elbise/بردة

Şairin kullandığı kelimeleri özenle seçtiğini gördüğümüz diğer bir beytinde şikâyetçi olan bir zengini görmekteyiz. Zengin olan kişi çevresindekilerin kendisine sadece maddi varlığından dolayı değer verdiğini şöyle dile getirir:

فَمَا يَرَى الْخَلْقُ سِوَى بُرْدَتِي   قَدْ اخْتَفَتْ ذَاتِي فِي بُرْدَتِي

Kimliğim elbisemde kaybolmuş, insanlar bende elbisemden başka bir şey görmüyor.

Zengin, bu beyitte zatının بردة / *bürde* içerisinde gizlendiğini ifade eder. *Zât* ve *bürde* sözcükleri, kişi ile kişinin sahip olduğu tüm sıfatlara işaret etmektedir. Burada özellikle *bürde* lafzının, sayısız sıfatlara yorumlanması mümkündür. Kişinin zatı yahut özü, onun insanlık gibi başlı başına övünülesi mahiyetini ifade eder. İnsan, akıl nimetiyle kabiliyet bakımından tüm hayvanlara galip ve hâkim olmakla kalmamış marifetinin genişliğinden dolayı meleklerle dahi üstün gelmiş bir yeryüzü halifesidir. Bu, onun yaratılışından gelen cevherî yönüdür. Bunun dışında kalan servet, güç, mevki vb. imkânlar onun arazî sıfatlarıdır ve *bürde*/elbise mesabesindedir. Kişinin üzerindeki elbisesi tefekkür edip konuşamaz, şefkat ve merhamet edemez, ahlaki bir erdem gösteremez, hikmet ve ibret öğretmez. Elbiseden ilim irfan, fazilet ihsan beklenmez. İnsanoğlunun meleklerle racih gelecek tarafı onun elbisesi olamaz. Ancak اخْتَفَتْ fiilinin çağrışımına göre madde ve maddiyat *bürde*/elbisesi öyle şaşıla ve kalındır ki özdeki manayı gizler.

8. Serap Peşinde Koşmak/العدو خلف السراب

Şikâyetine kulak verilen ihtiyarın kendi iç dünyasını yansıtan bir beyitte Ebû Mâdî, özel olarak yaşlı bireyin genelde de insan türünün bir özelliğine vurgu yapmak ister:

بَلْ لَدَّتِي بِالْعَدُوِّ خَلْفَ السَّرَابِ   مَا لَدَّتِي بِالْمَاءِ أُرْوَى بِهِ

Lezzetim içtiğim suda değil benim, lezzetim serap peşinde koşmaktadır.

Bu beyitte yaşlı bireyin ruhen maruz kaldığı sıkıntının kökenine inilmektedir. İnsanoğlu, hayatta bir şeylerin peşinde büyük bir hırsla eline geçirinceye kadar koşar. Elde edince kısa zamanda yana yakıla peşinde sürüklendiği şey değerini yitirmeye başlar. Bu kez başka bir hedefe doğru atılır ve ömrü böylece tükenir. Acaba insanın asıl lezzet aldığı şey hedefini elde etmekte midir yoksa herhangi bir hedef peşinde koşuyor olmasında mı? İhtiyarın sözleri açıkça bu sorunun cevabını verir. Koşturmacanın bizatihi kendisi lezzetin kaynağıdır. Önceki örnekler kadar olmasa da burada şairin başvurduğu ucu açık kelimeler nispeten geniş bir anlam ağına sahiptir ve birçok şeye tatbik edilebilir.

9. Hastalık/السقم

Şairin diğer şiirlerinde de maharetini gösterdiği kelime seçimleri, bu kasidesinde daha bir parlak görünmektedir. Aşağıdaki beyitte bu anlam zenginliği kendini gösterir:

وَبَرِّمُوا بِالسَّقْمِ وَالْعَافِيَةِ   مَلَّ بَنُو الْإِنْسَانِ أَطْوَارَهُمْ

İnsanoğlu halinden bıktı.

Hastalıktan ve afiyetten usandı.

Bu beyitte kasidenin temasını teşkil eden şikâyet olgusunun ilk nüvesinden bahsedilir. Şaire göre insanın halinden şikâyetçi olmasının sebebi aynı hal üzere uzun süre durağan kalmasındandır. Burada insan fitratına örtülü bir göndermede bulunduğu söylenebilir. Aynı tavır ve hal üzere devam eden insan tabiatının içinde bulunduğu hale karşı tepkisi مل برموا fiilleri ile ifade edilir. Her ikisi de kabaca bıkmak ve usanmak anlamına gelen bu fiillerin taalluk ettiği şu iki konu da ilginçtir: السقم hastalık ve العافية afiyet/sağlık. Buna göre insanoğlu hastalıktan bıktığı gibi sağlıktan da bıkar. Burada şair bizi şaşırtarak belki de şu soruyu sormamızı ister: İnsan sürekli afiyet üzere olmaktan bıkmaz, hayatı zevksiz ve yeknesak görebilir fakat hastalıktan bıkmak nasıl olur? Hastalık zaten hiç istenmeyen bir şeydir. Burada alımlama estetiği kuramının anahtar kelimeleri olan boşluk ve belirsizlik akla gelir. Yoksa

hakikaten insan, aslında hastalıktan hayatına renk ve anlam katacak bir şeyler mi alıyor? İlk bakışta acı, sızı, uykusuzluk, endişe gibi olumsuz çağrışımları olan sağlık sorunları hayata derinlerden bir tat mı bırakıyor? Kanaatimizce beyitte yer alan السقم kelimesi, böyle istifhamlarda bulunmamızı ve hastalık denen olgunun bilinenin dışındaki olumlu yönüne dikkat çekmek istemektedir. Beytin dolaylı olarak söyleyeceği şu manalar da vardır: Afiyet ve sıhhatin peşin sıra gelmesi, her ikisinin de devamlı olmaması insanın iç huzuru için büyük bir nimettir.

Sonuç

Bu çalışmada Lübnan asıllı Mehcer şairi İlyâ Ebû Mâdî'nin şikâyetçi insanoğlu temalı bir kasidesinin Alımlama Estetiği Kuramı çerçevesinde okunmasının imkânını inceledik. Şairin sade fakat imgesel örüntü yayılımı epey kapsamlı olan kelimeleri seçiyor oluşunun onun şiirlerinin mezkûr kuram ekseninde irdelenebileceği varsayımından hareket ettik. Gördük ki Ebû Mâdî, yaklaşık 140 beyitlik şiirinde, insanoğlunun her ne durumda olursa olsun hayatta bir şeylerden şikâyetçi olmaya hep eğilimli olduğu düşüncesini işliyordu. Bunu yaparken insanları genel olarak sekiz tabakaya ayırmış, zengin-fakir, genç/yaşlı gibi tipik sekiz figürün dillerinden bir şikâyet atlası ortaya koymuştu. *Anlatımsal/öyküsel şiir* kapsamında ele alınması mümkün olan bu kasidesi üzerinden didaktik mesajlar vermek istiyordu. Onun şiirinden kim ne anlamalıydı? Şairin bu şiirinde özenle seçtiği kelime ve terkiplerinden anlıyoruz ki bu soruya net ve kesin bir cevap vermek istememiştir. Zira burada sadece dokuz örneğine yer verdiğimiz kelimelerin imgesel zenginliğine bakıldığında şairin, okuyucusunun edebi kariha ve zevkine güvendiği anlaşılmaktadır. Her bir okuyucusunun kendine mahsus iç deneyimlerinin olduğunun bilincindedir ve bu yüzden her birinin kendi içsel dünyasında öznel imgeler uyandırmak ister. Başvurduğu teşbihlerde net olmayan bulanık ve çekinik ilişkilerle muhatabını anlam üretiminin içine dâhil etmeye çalışır. Kullandığı kelimelerin muhtelif tabakadaki insanların değer dünyasında farklı çağrışımlar yapabileceğinin farkındadır. Çok anlamlılığı hedeflediği için işlevselliği olan sözcükleri istihdam etmiştir. Bu yüzden aynı mesajı farklı dizelerde yineleyerek tekrara düşmekten çekinmemiştir.

Kaynakça

Alabulut, Seda. *Alımlama Estetiği*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler

- Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Arslan, Fatih. "Metni Bireyselleştirme Ölçütünde "Alımlama Estetiği" Algısı". *e-Journal of New World Sciences Academy* 5/4 (2010), 646-651.
- Başkay, Banu. *Alımlama Estetiği Açısından Keşif, Haz Ve Sağaltım İlişkisi*. İstanbul: Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Culpepper, Joe. "Births, Deaths and Reincarnations of Reception Theory", *Mei* (2011), 95. (Erişim 24 Kasım 2022) http://joeculpepper.com/wp-content/uploads/2014/10/Culpepper_Births-Deaths-and-ReincarnationsCopyOfPublishedArticle.pdf
- Davis, Todd F. – Womack, Kenneth. *Formalist Criticism and Reader-Response Theory*. Hampshire: Palgrave, 2002.
- Doğan, Gürkan. "Şiir Dili, Bağıntı ve Zayıf Sezdirimler". *Bilig* 64 (2013), 123-150.
- Ebû Mâdî, İliyyâ. *el-A'mâlu's-Şi'riyyeti'l-Kâmile*. Kuveyt: Muessesetu Câizeti Abdilazîz, 2008.
- Eco, Umberto. *Açık Yapıt*. çev. Yakup Şahan. İstanbul: Kabcacı Yayınevi, 1992), 33-34.
- Eco, Umberto. *Yorum ve Aşırı Yorum*. çev. Kemal Atakay. İstanbul: Can Yayınları, 2003.
- Emre, İsmet. "Yapısalcı Edebiyat Teorisi". *Türk Dili* 68/801 (Eylül 2018), 60-65.
- Gürbüz, Adem. "Alımlama Estetiği". *Eleştiri Kuramları ve Metin Tahlilleri*. ed. Ulaş Bingöl, Enser Yılmaz. İstanbul: DBY Yayınları, 2021.
- Güzeloğlu, Tuğşat. "Eleştirel Teori ve Pozitivizm Eleştirisi". *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19/1 (2021), 95-102.
- Heidenreich, Rosmarin. "La problématique du lecteur et de la réception". *Cahiers de recherche sociologique* 12 (1989), 77-89.
- Hollub, C. Robert. *Reception Theory*. Abington: Routledge, 2003.
- Holub, C. Robert. "American Confrontations with Reception Theory". *Monatshefte* 81/2 (1989), 213-225.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânu'l-Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdir, 1414.
- Karabulut, Mustafa – Biricik, İbrahim. "Postmodern Edebiyatın "Ne"liği". *HİKMET-Akademik Edebiyat Dergisi, Gelenek ve Postmodernizm Özel Sayısı* 3 (2017), 34-45.
- Kavalcı, Tolga. "Üç Önemli Kuramcı Üzerinden Alımlama Estetiğinin İncelenmesi ve Bir Uygulama". *Söylem Filoloji Dergisi* 2/3 (2017), 52-74.
- Kendir, Sedef. *Türk Edebiyatında Alımlama Estetiği Ve Akşit Göktürk'ün İnceleme Ve Deneme Yazıları*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Keskin, Arif. "Edebiyat Eleştirisinde Yapısalcı Kuramın Gelişimi". *Edebi Eleştiri Dergisi Eleştiri Kuramları Özel Sayısı* 3/3 (Aralık 2019), 274-286.
- Köseoğlu, Berna – Toprak, Metin. "Modern Kuramların Postmodern Yansımaları: Okur Odaklı Edebiyat Kuramlarında Okurun Konumlandırılışı". *Diyalog* 1 (2017), 49-70.

- Kur'ân Yolu. Erişim 25 Kasım 2022. <https://kuran.diyaret.gov.tr>
- Kutlay, Sevcan Yılmaz. "Beyaz Adam'ın Yazar Söyleminin "Doğumu" ve "Ölümü"nü Politiki ve Çeviribilimdeki İzdüşümleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* 5 (2019), 358-366.
- Merzûk, Şerîf. "Nazariyyetu't-telakkî ve utrûhâtuhû". *Mecelletu'n-Nass* 1/7 (2021), 192-211.
- Moran, Berna. Edebiyat Kuramları ve Eleştiri. İstanbul: Cem Yayınları, 1988.
- Özbek, Yılmaz. *Postmodernizm ve Alımlama Estetiği*. İstanbul: Çizgi Kitapevi, 2015.
- Sağlık, Şaban. *Hikâye/Anlatı/Yorum*. Ankara: Hece Yayınları, 2014.
- Seth, Chhabi. "Dimensions Of Reader-Text Relationship: A Study Of Wolfgang Iser's Reception Theory". *International Journal of Creative Research Thoughts (IJCRT)* 8/5 (2020), 2720-2725.
- Shi, Yanling. "Review of Wolfgang Iser and His Reception Theory". *Academy Publisher* 3/6 (2013), 982-986.
- Tüzel, Sait. "Alımlama Estetiği Kuramı Doğrultusunda Okurun Beklenti Ufkunun Tespit Edilmesi Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 10/21 (2013), 101-123.
- Ulağlı, Serhat. "Öteki"nin Bilimine Giriş İmgebilim. Ankara: Motto Yayınları, 2018.
- Yavuz, Hilmi. *Okuma Biçimleri*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2018.
- Zima, Peter V. *Modern Edebiyat Teorilerinin Felsefesi*. çev. Mustafa Özsarı. Ankara: Hece Yayınları, 2015.

